

Exoten in beeld

Project Signalering invasieve exoten

Tekst: Pieter Beelen, Sportvisserij Nederland en José Vos, Ministerie EL&I Team Invasieve exoten

Fotografie: Bram Bokkers en Domin Dalessi

Exoten verspreiden zich tegenwoordig veel sneller en op grotere schaal dan voorheen. Grensoverschrijdend goederenvervoer, toerisme, internationale handel en het verbinden van waterwegen zijn hiervan de belangrijkste oorzaken. Aan de komst van 'nieuwe' planten en dieren kleven risico's. Reden om de opmars van exoten in kaart te brengen.

Het project 'Signalering invasieve exoten' van het Team Invasieve Exoten heeft als belangrijkste doel om de mogelijk schadelijke exoten in Nederland te inventariseren. Voor wat betreft de exotische vissen leveren Sportvisserij Nederland en particuliere gegevensbeherende organisaties zoals de stichting Ravon, een belangrijke

bijdrage aan dit project. Het zijn namelijk niet zelden sportvisserij of schepnetvisserij van het Ravon die als eerste een exoot signaleren. Zo werd bijvoorbeeld de eerste dikkopelrits in Nederland waargenomen door een jeugdige sportvisser uit Neede. Deze enthousiaste sportvisser meldde zijn vangst via www.vangstenregistratie.nl. Geen onbelangrijke waarneming,

want deze vissoort kan mogelijk schadelijke ziekteverwekkers bij zich dragen en die overbrengen op de inheemse zeelt en aal. Het waterschap Rijn & IJssel ondernam recentelijk actie om deze vissen te bestrijden.

Zoekkaart

Het is niet altijd even eenvoudig om de verschillende invasieve exoten te

De Kesslers grondel lijkt veel op de inheemse rivierdonderpad.

Het Team Invasieve Exoten (TIE) ondersteunt het ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie (EL&I) bij de uitvoering van het exotenbeleid. Het team richt zich vooral op exoten die schadelijk zijn voor de natuur, maar heeft ook oog voor schade aan de volksgezondheid, economie en veiligheid. De belangrijkste activiteiten van het TIE zijn:

- adviseren aan het ministerie van EL&I;
- laten uitvoeren van risicoanalyses en monitoring;
- communicatie over risico's aan particulieren, terreinbeheerders, waterschappen en bedrijfsleven.

De roofblei werd het eerst door sportvissers opgemerkt.

determineren. Daarom heeft Sportvisserij Nederland in samenwerking met Stichting RAVON en de nieuwe Voedsel en Waren Autoriteit een zoekkaart gemaakt van de invasieve exoten. Sportvissers, schepnetters en andere vrijwilligers die met vis bezig zijn, kunnen nu gemakkelijk alle exotische vissen op naam brengen. De door Sportvisserij Nederland verzamelde data worden geleverd aan het TIE, zodat de verspreiding van de exotische vissen nauwkeurig in beeld kan worden gebracht.

Sportvisserij Nederland helpt haar vrijwilligers graag bij het signaleren van invasie exoten en biedt daarvoor het instrument hengelvangstregistratie (HVR) aan. HVR is het gestandaardiseerd registreren en vastleggen van met de hengel gevangen vissen. Sportvissers kunnen hierbij

hun vangsten online in voeren via de site www.vangstenregistratie.nl.

Dweilen met de kraan open

Het in kaart brengen van exotische vissoorten is een, het bestrijden ervan is vers twee. In sommige kleine en afgesloten wateren kunnen schadelijke exoten worden bestreden door het water weg te pompen. In grotere wateren is dit niet of nauwelijks mogelijk. Zelfs met een extreme visserij-inspanning vis je nooit alle vissen weg. En aangezien vissen veel eieren produceren, zal het bestand snel weer op het oude niveau zijn. Daarnaast is door de aanleg van het Main-Donaukanaal in 1992 een verbinding tussen de Donau en de Rijn tot stand gebracht. Dit 171 kilometer lange kanaal blijkt een belangrijke snelweg voor vissen te zijn. Toen het kanaal in 1992 openging, waren de meeste biologen van mening

Definitie

Over wat een exoot is verschillen de meningen nogal. Een duidelijke, algemeen geaccepteerde definitie ontbreekt daarom nog steeds. Voor wat betreft het project Signalering invasieve exoten worden exoten omschreven als planten, dieren, of andere organismen, die van nature niet in Nederland voorkomen én door menselijk handelen in ons land terecht zijn gekomen. Het gaat daarbij niet om soorten die elders in Europa inheems zijn en die door de klimaatsverandering oprukken naar Nederland. Een klein deel van de exoten voelt zich prima thuis in zijn nieuwe omgeving. Deze soorten kunnen zich vestigen in onze natuur en zich zeer snel vermeerderen. Dit worden invasieve exoten genoemd.

Invasieve exoten kunnen schadelijk zijn voor planten of dieren die hier van nature voorkomen of voor ecosystemen. Dit kan ertoe leiden dat inheemse planten en dieren gedeeltelijk of zelfs geheel verdwijnen en ecosystemen veranderen. Schade ontstaat op verschillende manieren, onder andere doordat invasieve exoten:

- Voedsel, licht en/of ruimte wegnemen van inheemse soorten (concurrentie);
- Inheemse dieren of planten eten (predatie);
- Inheemse dieren of planten ziek maken;
- Paren met inheemse soorten waardoor (kenmerken van) inheemse soorten verdwijnen (hybridisatie).

Exoten zijn een wereldwijd probleem. Een bekend voorbeeld van een invasieve exoot is de nijlbaars die in het Victoriameer enorm huis heeft gehouden onder de inheemse vissoorten. De schade van exoten kan in de miljoenen euro's lopen.

Lijst van mogelijk invasieve exoten:

1. Amerikaanse dwergmeerval (zwart)
2. Amerikaanse dwergmeerval (bruin)
3. Amerikaanse hondsvij
4. Blauwband
5. Zonnebaars
6. Roofblei
7. Blauwneus
8. Zwartbekgrondel
9. Kesslers grondel
10. Pontische stroomgrondel
11. Witvinggrondel
12. Marm grondel
13. Donaubrasem
14. Knorrepos
15. Channel catfish
16. Naakthalsgrondel
17. Amoergrondel

dat de vissen uit het stroomgebied van de Donau pas na vijftig jaar West-Europa zouden bereiken. Dit is echter door de werkelijkheid achterhaald. De verspreiding van vissoorten tussen Donau en Rijn ging veel sneller dan verwacht. De Nederlandse visfauna is in een periode van nog geen twintig jaar uitgebreid met diverse vissoorten die zeer waarschijnlijk via dit verbindingkanaal Nederland hebben bereikt. Voorbeelden hiervan zijn de roofblei (*Aspius aspius*), zwartbekgrondel (*Neogobius melanostomus*), Kesslers grondel (*Neogobius kessleri*), Pontische stroomgrondel (*Neogobius fluviatilis*), marm grondel (*Proterorhinus marmoratus*), witvinggrondel (*Romanogobio albipinnatus*), Blauwneus (*Vimba vimba*) en de Donaubrasem (*Ambramsis sapa*). Mogelijk is ook de sterke opmars van de meerval (*Silurus glanis*) in Nederland te danken aan dit kanaal. Meervallen uit het Donaugebied zouden daarbij de zieltogende oorspronkelijke Nederlandse populatie van vers bloed hebben kunnen voorzien. Hoewel de opmars van deze soorten

soms spectaculair is – de rivier de Waal is letterlijk vergeven van de zwartbekgrondels – kan er, zoals eerder al werd aangegeven, weinig aan worden gedaan. Laten we maar accepteren dat de verspreidingsgebieden van vissen uit het stroomgebied van de Donau en de Rijn zijn samengevoegd en dat de vissen die nu nieuw zijn in ons land uiteindelijk hun definitieve plek wel zullen vinden.

Bronnen

- Veldgids De Nederlandse zoetwatervissen. Sportvisserij Nederland.
- www.ravon.nl
- Vis & water. soortprofiel roofblei. Sportvisserij Nederland. 2006.
- De database van www.vangstenregistratie.nl
- www.natuurbericht.nl

De zoekkaart exotische vissen is voor € 1,- te verkrijgen via www.sportvisserijnederland.nl/webwinkel/producten/

